

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ת"

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

מסכת עבודה זרה - דף ח

עיונים על הדף

מחתי לא דנו דיני מיתה.

אחד מהדברים שאמר רבי ישמעאל ברבי יוסי בשם אביו, שארבעים שנה קודם החרבן גלתה סנהדרין לחנות, ומסקנת הגמ' כפי שביאר רנ"ב היות והיו הרבה רוצחים לא רצו לדונם ולכן גלו ממקומם, שכאשר אין סנהדרין בלשכת הגזית אף סנהדרין קטנה שהייתה בכל עיר לא יכלו לדון דיני נפשות.

מבואר בגמ' בסוטה ח, וכן בכתובות ל שמזמן חורבן הבית, שלא דנו דיני נפשות, מי שהתחייב מיתה מארבע מיתות ב"ד, שמים ענשו אותו כעין מיתתו שמחוייב בה. החייב סקילה, נופל מן הגג או חיה דורסתו. החייב שריפה, נופל בדליקה, או נחש מכישו. החייב הריגה, נמסר למלכות או ליסטים באים עליו, וזרכם להרוג בחרב. מי שחייב חניקה, טובע בנהר, או מת במחלה שסופה חניקה בגרון.

ותמחו תוס' לפנינו (ד"ה אלא) לפי המבואר בגמ' אצלנו הנהגה זו הייתה צריכה להיות ארבעים שנה קודם החורבן מדוע נזכר שרק מזמן החורבן שלא דנו דיני נפשות.

תוס' לפנינו ביארו, אמנם גלו לחנות ולא היו במקומם, אבל כשהיו רואין צורך שעה היו חוזרין אל הלשכה וזנין שם. וכן ביאר התוס' רא"ש ועוד במסכת סוטה, וכתבו שלשון הגמ' מחורבן הבית הכוונה שמאז בכלל לא ישבו והנהגה זו הייתה נצרכת בצורה רגילה. עוד ביארו התוס' לפנינו, בשם רבנו מנחם שאמר בשם רבי יהונתן, שהכוונה שלא בטלו דינים של ד' מיתות, ובשעה שחרב הבית ונראה שאין דין ד' מיתות בכל זאת היה הנהגה של מיתות אלו, ובדאי שאף קודם החורבן היה, אבל באו לומר שמשעת החורבן לא נגרם ביטול לד' מיתות, אפילו שענין בבי"ד תם.

תוס' בסוטה ח (ד"ה מיום) נקטו שאין הכוונה בדווקא מזמן שחרב הבית, הרי אף בזמן שבי"ד ישבו בלשכת הגזית ודנו דיני נפשות, לא תמיד הגיע פסק הדין להורות עונש מיתה, מחמת שהיה חסר עדות נאמנה או התראה וכו'. וכל פעם שכלפי שמיא היה ידוע שאותו אדם התחייב מיתה, אולם אם בי"ד לא יכלו להוציא את הפסק דין אל הפועל, משמים הנהיגו בו מיתה כצורה שהיה ראוי לו כנזכר. אמנם הגר"י פערלא (לרס"ג הקדמה לח"ג בדף כא) הביא, שכל מה שדנים משמים להרוג את החייב בכעין מיתה שחייב בה, זה אך ורק אם באמת בבי"ד היו מחייבים אותו, ורק הם לא מוציאים את הדין לפועל כיון שאין בי"ד, אז משמים דנים את החייב. אולם אם ע"פ כללי הבי"ד לא יכולים להרוג את החייב, היות וחסר בעדים או בהתראה, לא נפסק דינו לחיוב, וכך אף בשמים איחיובה. ועיינו באריות.

בספר עין אליהו חידש, שבאותם ארבעים שנה באמת לא דנו במשים את החייב מיתה באופנים שהזכיר רב יוסף. משום, שעדיין לא נחרב הבית, ואם עם ישראל היו עושים תשובה, סנהדרין היית החוזרת למקומה. כלומר, שעדיין הדין מסור לחכמי הדור, ואם יעשו תשובה הם ידונו, לכך משמים לא פסקו על החייב מיתה, אלא לאחר חורבן הבית נהגה הנהגה זו.

דבר מעניין נמצא בכלי יקר, על עונשם של דור המבול. שביאר את עונשם דווקא במים, וחסאם היה בגזל ועריות. וביאר שהבא על אשת איש חנק, והיות ואמרו שכאשר אין הבי"ד דנים, דואג הקב"ה לחייב את החייב כפי חיובו בבי"ד של מטה, לכן דור המבול נהרגו בטביעה במים כפי שאמר רב יוסף שחייב בחנק טובע בנהר. ומבאר שאף על גזל דנו את דור המבול במים, משום שענינו של גזל שנכנס בתחום שאינו שייך לו, כך המבול, הוא הפוך מגשמי ברכה, שאין טיפה נוגעת בחברתה, אולם המבול כל טיפה נכנסת לתחום חברתה, והתוצאה היא מבול, לכן נענשו אף על הגזל במבול.

להחזיר את הסמיכה.

זכור לטוב רבי יהודה בן בבא שבזכותו המשיכה הסמיכה ודנו דיני קנסות. בקצרה ענין הסמיכה, משה רבינו ע"ה סמך את יהושע בסמיכת יד ולדורות אינה צריכה שתהיה בסמיכת יד אולם המינוי צריך שיהיה איש מפי איש עד משה רבינו ע"ה. שיאמר לו שהוא סמוך. אפשר לסמוך לחלק מהדברים כגון להוראה ולא לקנסות וכו'. אולם אף שסומך לחלק מהדברים הדין צריך להיות ראוי לכל הדברים. ועיין בנ"ח על הרמב"ם (ענין בגמ' סנהדרין ה, א "וירח יורה" ו"דין דין") כדי לסמוך בעיני ג' אולם לא בעיני שכל הג' הסומכין יהיו עצמם סמוכין אלא סגי באחד סמוך. עיין ברמב"ם ובנ"ח וחידישי מן הרי"ז. ועיין המנ"ח שחסתפק דא"כ בעיני כל דיני הבי"ד דלא מהני בליה וכו'.

אף שכאמור סמיכה איש מפי איש עד משה רבינו ע"ה, אולם עי' פיהמ"ש להרמב"ם (ריש סנהדרין ד"ה סמיכה חוקים) וכן הוא ברמב"ם (פ"ד מסנהדרין ה"א) וז"ל נראין לי הדברים שאם הסמיכו כל החכמים שבארץ ישראל למנות דיין ולסמוך אותן הרי אלו סמוכין. ויש להן לדון דיני קנסות ויש להן לסמוך לאחרים. א"כ למה היו החכמים מצטערין על הסמיכה כדי שלא יבטלו דיני קנסות מישראל, לפי שישראל פוזרין ואי אפשר שיסכימו כולן ואם היה שם סמוך מפי סמוך אינו צריך דעת כולן אלא דן דיני קנסות לכל שהרי נסמך מפי בי"ד והדבר

צריך הכרע. עכ"ל. מבואר ברמב"ם לפי פשוט המקרא שאפשר להחזיר את הסמיכה כאשר יסכימו כל החכמים שבארץ ישראל. ועי' בזה שדנו ושקו"ט בזה טובא, הרמב"ן בספר המצוות השגה על עשה קנ"ג. קונטרס הסמיכה דיו"ד בין המהרל"ב והמהר"י בירב נדפס בשו"ת מהרלב"ח.

רצו להביא ראיה מהסוגיא שלנו שלא ניתן להחזיר את הסמיכה ע"י רצון החכמים, שאם ניתן להחזיר את הסמיכה ע"י רצון החכמים מדוע נזקק רבי יהודה בן בבא להסתכן ולקדש שם שמים במיתתו, אף אם לא היה סומך היה ניתן להחזיר את הסמיכה במשך הדורות ע"י רצון כל החכמים. וכאמור עי' במהר"י בירב ובמהרלב"ח בענין זה בהרחבה.

ימי אידתן של העכו"ם שנאסרו במשא ומתן ג' ימים לפניהם: "קלנדא" "סטרנורא" "קרטיסים", יום **תחילת מלכות**, יום **הולדת** של המלך, **לדעת ר"מ** יום מיתת המלך. **לדעת רבנן** רק מיתה מלך ששרפו את כלי תשמישו של המלך, ואם לא שרפו אין לחשוש לעבודת כוכבים.

הימים האסורים עם אדם מסיים בלבד ביום איד מסיים: יום תגלחת העובד ע"ז זקנו או בלוריתו, יום שעלה מן הים, יצא מבית האסורים, חשש שזה עונשו ייחזור מהות ומקור ל"קלנדא" ו"סטרנורא", **ביאר רב חנן בר רבא**, ח' ימים אחר תקופת טבת זה קלנדא, וח' ימים לפני התקופה זה סטרנורא, **והנא כתב** את המאוחר קודם "אחור וקדם צרתני". **מבואר בברייתא** בשעה שראה אדם הראשון לפני תקופת טבת שהימים מתקצרים **חשב** שהעולם נגמר וזוהי מיתה שנקנסה עליו, **ישב** בתענית ובתפילה, כאשר נכנסה תקופת טבת והתחיל היום להתארך **הבין** שכך דרכו של עולם, ועשה ח' ימים טובים, **ולשנה אחרת** עשה את הקודמים לתקופת והמאוחרים מן התקופה לימים טובים. אדם הראשון קבע **לשם שמים**, ועכו"ם קבעו לשם ע"ז. **ולמ"ד שביטן** נברא העולם כבר ראה ימים ארוכים וקצרים, אבל כ"כ קצרים לא ראה ולכן חשש.

מבואר בברייתא, ביום שנברא אדם הראשון ושקעה החמה, חשש שזה עונשו ייחזור העולם לתווה ובהו, **ישב בתענית** ובה כל הלילה וחווה היתה בוכה כנגדו, שעלה עמוד השחר אמר כך מנהגו של עולם, **עמד והקריב** שור שנברא בששת ימי בראשית שקדמו קרני לפרסותיו וזה הנאמר "ותיטב לד משור פר מקרין מפרים". **לדעת רב יהודה בשם שמאל**, הקריב שור שהיה לו קרן אחת **ולמסקנא ביאר רב נחמן בר יצחק**, ממה שנאמר בכתוב חסר "מקרו".

הסתיק רב תמנה האם איסור משא ומתן עם העכו"ם זה דווקא עם העובדים ע"ז, או לכל מי שמשועבד להם. **לדעת רבי יהושע בן לוי**, אסורים כולם. **לדעת רי"ח**, רק העובדים, ומקומות שמשועבדים להם אינם נאסרים. **ומבואר בברייתא כדברי רי"ח**, שרומי שעשתה קלנדא היא אסורה ולא המשועבדות לה. **רב אשי דקדק** כך מהמשנה שאמרה לגבי יום איד של אדם פרטי שאסור דווקא באותו היום עם אותו האיש, ובאו למעט המשועבדים לו.

רבי ישמעאל אומר היהודים הדרים בחו"ל בלא שימת לב עובדים ע"ז, שכאשר עושה העכו"ם משתה לבנו מזמינם ואפילו אוכלים משלהם וכו' נחשב שאכלו מזבחי מתים וקרא לה ואכלת מזבחתי. **ואין הכוונה** שיאכל בפועל **שיבאר רבא** שנאמר "וקרא. לכן אסור להשתתף בשמחתו של גוי אפילו לאחר המשתה, **עד לו יום** תוליד שהסעודה מחמת משתה הנישואים. **לאחר ל'** אסור רק אם אמר שמחת המתנוה. ודין זה עוביד ר"פ עד יב' חודש. ונחשב לסעודת נישואין. **ביאר ר"פ בשם רבא**, משעה שמכניס את השיכר לתחנתו. אבל **באדם חשוב** אף לאחר יב' חודש, כפי המעשה שפרש רב יצחק בריה דרב מרשישא מסעודת הגוי שהייתה לאחר יב' חודש, בשעה ששמע שהודו לע"ז.

קרטיסים מתייחס ליום איד שעלתה רומי למלכות, **וביאר רב יוסף** לפי המבואר בברייתא פעמיים צצה רומי, בזמן קלאופטרא מלכת מצרים. ובזמן יוניוס. **אמר רב דימי**, 32 מלחמות ישעתה רומי עם יון ולא הליחה, עשו שותפות עם היהודים. ושלחה רומי ליון מעתה יתוכחו, **נצחו** אותם מחמת השותפות עם ישראל, **לאחר** שחודש יון שספר תורה הוא הדבר החשוב, **אמר להם הרומאים** והרי ספר תורה עמנו בשותפות שעשו עם ישראל ונצחו את יון. 26 היו הרומאים בשותפות עם היהודים עד שהחלו להשתעבד בישראל. **בתחילה סברו** "נסעה ונלכה ואלכה לנגדך" היינו יחד עם ישראל, **אח"כ דרשו** "עבר נא אדני לפני עבדך" היינו בתחילה יעלו בני עשו לגדולה ורק לעתיד לבא ישראל.

המקור שהיו בשותפות עם היהודים **26 שנה**, ממה שאמר רבי ישמעאל ברבי יוסי בשם אביו **שמה שמונים שנה לפני שנחרב הבית שלטו הרומאים על ישראל**. והרי מבואר בברייתא שאמר רבי יוסי, עוד קודם לבית המקדש מלכה פרס, והיו עד שנת 34 של בית המקדש, אח"כ 180 שנה מלכות יון. **אח"כ מלכות בית חשמונאי 103, הורדוס מלך 103** ובאותה עת נחרב הבית. **מעתה**, מלכות היהודים מזמן החשמונאים והורדוס היו 206 שנה, **ואמרו לעיל** שרומי והיהודים נטלו ביחד את המלכות מיון, א"כ מדוע אמר רבי יוסי שהשתעבדה רומי רק 180 שנה, **בהכרח** 266 השנים הראשונות לא השתעבדו בעם ישראל.

אמר רב כהנא, כאשר חלה רבי ישמעאל ברבי יוסי, אמרו לו שיאמר דברים בשם אביו, ואמר 180 קודם החורבן התחילה רומי לטלות בעם ישראל. שמונים שנה קודם החרבן **חזר על טומאת ארץ העמים. ונזר על כלי זכוכית** שדומים לכלי חרס. וארבעים שנה לפני החרבן גלתה סנהדרין. **בתחילה אמר רב יצחק בר אבדימי**, הנפק"מ שלא דנים דיני קנסות. **והנ"ל תמנה** שהרי מבואר במעשה של רבי יהודה בן בבא שהציל את סמיכת החכמים שדנים דיני קנסות אף שלא בלשכת הגזית. **אלא ביאר ר"נ בר יצחק**, לא יכלו לדון דיני נפשות כיון שהיו הרבה רוצחים, וכאשר לא היו במקום לשכת הגזית לא יכלו לדון דיני נפשות אף סנהדרין קטנה, "ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא", **המקום** המיוחד לסנהדרין הוא הגודם לחיוב.